

Jaipur, the Pink City

Hát, nem a rózsaszín oldaláról mutatkozott be a város. Ebben, persze, nekem is szerepem van, pontosabban a hosszú buszutazásnak. Azért kétszáz kilométer csak kétszáz kilométer! És a jármű sem volt mai gyerek. Nálunk, otthon jó 40-50 évvel ezelőtt szaladgáltak hasonló konstrukciók az utakon. Zajos volt, bűdös, és zsúfolt. Mellettem egy öreg turbános ült, istentelenül bűdös cigarettát szívott. Megkínált, elfogadtam. Nem csak a szaga volt borzasztó, az íze is. Mintha trágyadomb alatt érlelt, bűdös bocskorból készítették volna. De én udvarias vagyok, végigszívtam. Visszakínáltam, de nem kért belőle. Szerinte a Wills Classicnek semmi íze sincs. Az övéhez képest valóban nincs! Így megmaradt ki-ki a magáénál.

Amúgy egész érdekes volt az út. Agra és Jaipur között nagyobb település nincsen, viszont egy csomó falun mentünk keresztül. Míg West-Bengal és Uttar Pradesh államokban a zebu, vagy – főnt a hegyekben – a kis termetű hegyi ló, addig Rajasthanban nagyon gyakori igásállat a teve. Embermagasságú kerekeken gördülő kordéféleséget húznak szép, nyugodt tempóban. Viszont nem zablá van a szájukban, hanem az orrporc van átfúrva, a lyukon keresztül húzott kötéllel irányítják. Néhány állatnál elborzadva fedeztem föl, hogy a felső ajkukba, majdnem végig a száj egész hosszában drótdarabokat fűzött be a gazdájuk. Mintha ritkás rézbajszuk lenne. Vagy, mert harapósak, vagy túlzottan kíváncsiak. Borzalmas!

Néhány nagyobb falu kőfaragásból él. Ugyanolyan vörös homokkővet dolgoznak föl, mint amiből Agrában is, Fatehpur Sikriben is építkeztek. Volt ezekben a műhelyekben minden: a kapuboltozattól az elefántig, kerti lámpatesttől a szökőkútig. Szívesen megálltam volna egy kicsit bámészkodni, a menetrendnek úgyis mindegy lett volna, hiszen eleve késéssel indultunk, és sok helyen megálltunk rövidebb-hosszabb pihenőre. Csak éppen itt nem.

S hogy miért nem sikeredett rózsásra találkozásunk a várossal? Írtam a varanasi nyomortanyáról. Ami mellett itt elment a busz, az már nem is nyomortanya, hanem nyomornegyed volt, s még borzasztóbb is, mint varanasi társa; gettószerűen, kőfallal körbevéve. Ám nem csak a fal miatt. Az út valamivel magasabban futott, így a buszból jól beláthattam. Iszonyú. Vályog, kő, fa bodegák, befedve rongyokkal, zsákdarabokkal. Elképesztően elhanyagolt gyerekek, a végsőkig leromlott felnőttek; kortalanok, borzasak, rongyosak, mocskosak. Azért nem értem ezt az egészet, mert út közben olyan dolgokat is láttam, amik az érdekességek közé tartoznának, de ide kíváncsoznak. Tudni kell, hogy részben a gyerekek, részben az asszonyok munkája, hogy összeszedjék a tehéntrágyát, összegyűrják némi törekkkel és földdel, lángos méretű, de elég vastag lepényeket készítsenek belőle. Ezeket aztán megszáritják, általában a házfalakra tapasztva, és ezzel tüzelnek. Még ezeknek a kemény lepényeknek az összekazlázásában is kiélik játékos kedvüket, művészi érzéküket. Kúpokat építenek belőlük olyan formán, hogy a külső sorokban élükre állítják a palacsintákat, valamelyik irányba – balra, vagy jobbra – megdöntve. Vagy minden sor egy irányba dől, vagy minden második, esetleg vízszintes sorokat is építenek bele. Más raktározási módját is láttam. Kicsiny, alig embermagas kalyibákat építenek bambuszból, aminek a falát agyaggal betapasztják. Zsúp kerül a tetejére, hogy ne ázzon el a tüzelő. Ezeknek a házikóknak a falát – hogy ne legyen olyan unalmasan sima – ujjukkal húzott vonalakkal, pöttyökkel, ívekkel, körökkel díszítik. Ezért nem értem, hogy ha a szarból, már elnézést a szóért, lehet szép és érdekes dolgokat készíteni, a trágyatartó házikókat lehet kipingálni, hogy a csudában lehet ilyen ótvar nyomortanyákon tengődni?! Mi kényszerítheti rá azt a hindut, aki, lehet, hogy gyerekkorában érdekes mintákat rakott ki ganajból a házfalra, ilyen állat-alatti nyomorba küzdje le magát? Nagy a szegénység Indiában, ez köztudott. De ezt a létet még a szegénység sem indokolja. Teljesen érhetetlen számomra, hogy az a nép, amelyik több ezer éves kultúrát tud magáénak, csodálatos az építészete, zenéje, táncművészete, hogyan sülyedhet ilyen mélyre? Dehogy a nép, csak egy bizonyos rétege. De hát ők is hinduk! Ezzel az egész kifakadással nem Indiát akarom én bírálni, dehogy! Az egyént, az embert nem értem. Valamikor, réges-régen

nagyanyám arra tanított, hogy a szegénység nem szégyen. Viszont nem indok arra, hogy az ember elhanyagolt, rongyos, mocskos legyen. Vagy annyira eltompultak már ezek az emberek, hogy föl sem tűnik nekik saját állapotuk? Esetleg az egész dolgot én látom rosszul, torzító nyugati szemüvegen keresztül? Az, hogy nem látok a dolgok mélyére, tény. Ám a dolgok mélye sem indokolná számomra ezt a pestises büzt és mocskot.

Ilyen gondolatokkal kászálódok le a buszról, ahol abban a minutában körbekap négy-öt gyerek, láthatóan a nyomortanyáról. Undorodva hessentem őket szét.

Még az Agrában vásárolt jaipuri útikönyvből néztem ki egy szállodát, a Gangaurt a Mirza Ismail Roadon. Kizárólag a neve tetszett meg, a jelzője, miszerint, hogy „nem költséges”, és az utcanév, a Mirza Ismail. A riksás ismerte a hotelt, készségesen és olcsón el is szállított oda. Hála az égnek, nem volt hely, bár az épület külleme alapján amúgy sem foglaltam volna ott szobát. Később megnéztem egy Lonely Planetben, az valóban olcsónak mondja: egy éjszakára mindössze 2-2500 rúpia. Ez az angol pénztárcának minden bizonnyal olcsó, nekem viszont tökéletesen megfelel a Stepels Guest House, a maga 300 rúpiájával éjszakánként. Konyhája ugyan nincs, de teát kaphatok, és a sarkon találok éttermeket, gyümölcs és cigarettaárusokat, vizet és egyéb, szükséges apróságot is tudok vásárolni. Ráadásul, tán' ha öt perc innen gyalogosan az Ajmeri Gate, a Pink City Area kilenc kapujának egyike. Mert hiszen nem az egész város rózsaszín, csak a régi, a maharadzsi belső terület. De az sem volt mindig ilyen. Amúgy tejfölös száju kamasz ez a város, 1727-ben építette II. Jai Singh maharadza. Ez a fejedelem rendkívüli szellemi képességekkel megáldott férfiú volt. Nyelvész, matematikus, csillagász, építész, hadvezér és diplomata. Ez utóbbira ékes bizonyíték az, hogy ez a rajput maharadza a szigorúan vallásos muszlim mogul császártól érdemei elismeréseként különleges címet kapott: ő „sawai”, azaz magyarul 5/4 ember, tehát 1/4-del több mindenki másnál. Hogy Aurangzebnél is több volt-e, azt nem tudom, bár feltételezem, hogy a nagymogul inkább volt 8/4, azaz két egész. Ez a cím egyébként öröklődött, a jelenlegi maharadza – annak ellenére említtem így, hogy a maharadzsis intézménye megszűnt – is birtokosa a címnek, ami külsőleg abban nyilvánul meg, hogy zászlaja fölött a zászlórúdon a nagy zászlónak egynegyednyi méretű testvérkéje lobog.

És hogy mitől rózsaszínű a város?

A rózsaszín város.

A legenda szerint II. Ram Singh maharadzsa 1876-ban vendégül látta az akkori walesi herceget, a későbbi VII. Edward angol királyt. Fogadására hatalmas, bíbor színű szőnyeget terítettett volna le a Delhi kaputól a palotáig. Ez a több kilométer hosszú szőnyeg viszont nem készült el időre, így – hogy mégis grandiózus legyen a fogadás – az egész várost kifesttette, ha nem is bíbor színűre, de sötét málnaszínre. Pontosabban olyasmire, amilyen a vörös homokkő színe, amiből a városfalat, és néhány épületet emeltek.

Ma még nem lépem át egyik kaput sem, elfárasztott a monoton buszutazás, egyelőre a szállóm környékével ismerkedem. A Mirza Ismail Road párhuzamosan fut a déli városfallal. Jellegtelen környék, műszaki üzletek vannak itt, néhány kifőzde, ilyen-olyan árusok. Vasárnap lévén nincs nagy élet, ezt a részt a turisták is elkerülik. Holnap délelőttre várom a riksásomat – ő amolyan Deepak-pótlék –, mert szeretném elvitetni magamat a pályaudvarra, megvenni a jegyet Bombayba. Utolsó vonatutam lesz ez Indiában, onnan már repülő, és Európa. 15.-én éjszaka startol a gépem Frankfurtba. Nyakamon az indulás, egy hetem van már mindössze. Hihetetlenül gyorsan szaladt el az idő.

Megvettem a jegyemet, bár több mint egy órába tellett a dolog a Reservation Office-ban. Valóban, fél India utazik, a másik fele meg jegyet vásárol. December 11-én, tehát három nap múlva utazom magam is. Úgy terveztem, hogy a riksával elmegyek a Chandpol Gate-ig, a belváros nyugati kapujáig, és onnan gyalog fedezem föl a maharadzsi kerületet. Ám menet közben meggondoltam magam – hihetetlen tömeg hullámozott a kapunál – és beirányítottam a riksát a Bari Chaupar nevű térig. A riksás fiú mindenáron várost akart nézteni velem, ez, úgy látszik, fixa ideájuk, de nem hagytam rábeszélni magam a fél napos riksázásra. A várost nyugatkelet irányban nagyon hosszú, nyílegyenes utca osztja két félre. Körülbelül három és fél kilométer hosszú, három tér tagolja négy részre, majd a Surajpol Gate-en keresztül kilép a városfalon. Jai Singh derékszögű vonalzóval tervezte meg városát, ellentétben az eddig látott városokkal, itt nincsenek girbe-gurba sikátorok, áttekinthető, sakktábla-szerű az egész. Tán' unalmas is lenne, ha ez a főutca, azaz főutcák nem bazárok lennének. A nevük is az: Chandpol Bazar, Tripoliya Bazar, Ramganj Bazar. Rengeteg ember, rengeteg üzlet, rengeteg árú. Tevék, tehének, szamarak, kutyák. Viszont pávát nem látok, holott itt az is szent állat, de lehet, hogy a maharadzsi kertekbe húzódtak el. Lassan halad a riksa, a forgalom is fantasztikus. Aztán gyérülnek a járművek, nagy térre érünk, ahol megállítom a riksát, kiszállok, megbeszéljük a holnapi napot. Reggel kilenc és fél tíz között a Stepels előtt találkozunk. Elválunk, ő jobbra, én balra el.

És legnagyobb meglepetésemre pont szembekerülök a Hawa Mahallal, a méltán híres Szélpalotával.

Hawa Mahal

Jaipur legfeltűnőbb épületének mondja a könyvem, amit Pratap Singh maharadzsza építtetett 1799-ben, a „királyi hölgyek számára, akik innen nézhették a győzelmi parádékat és vallási felvonulásokat, láthatatlanul”. A zenánából szépen átvonultak ide, mikor felséges uruk győztesen hazatért valami csetepatéből, aranyos howdában az ünnepire pingált királyi elefánt hátán. Sokan lehetek ezek a királyi hölgyek, nagyon nagy a Hawa Mahal. Öt emeletén számtalan kiugró erkélyecske, képtelenség megszámolni, mennyi. Az ablakokat sűrű faragású kőcsipke fedi, így illetéktelen szemek valóban nem pillanthatták meg a felséges asszonyokat. Abból a bizonyos vörös homokkőből épült, amiből itt minden a környéken. Hihetetlen épület, monumentális, és mégis könnyed, kecses, sőt, – nyugodtan mondhatom: játékos. Sajnos, tökéletes szélcsend van, így az ereszeire – és van belőle rengeteg! – szerelt szélharangok némán csüngenek. Nem győzöm bámulni, fotózni. Közvetlen közelében nyakam kitekerve fölbámulok az erkélyek sorára, majd átmegyek a tér túloldalára, hogy madártávlatból is szemügyre vehessem. Legszívesebben zsebre raknám, és hazavinném. De mennem kell tovább, hiszen vár a City Palace, a maharadzsza palotája. Itthon is van az öregúr, a zászlórúdon ott csüng az ötnegyedes lobogó. Bár, ahogy hallom, nem is olyan öreg, mindössze 67 éves, és az Indiai Hadsereg egyik tábornoka.

A palota egyik része múzeum, a másik, természetesen a sokkal nagyobb, a királyi magánlakosztály. Oda halandó nem teheti be a lábát, csak az, aki az istennel komázik. Óriási udvart vesz körbe a királyi palota, minden fala jaipuri rózsaszín és csillogó fehér. Ezek a szárnyak csak négy emeletesek, de mögöttük látni a központi épület kupoláját, legalább három emelettel magasabban. Az udvar közepén egy palotácska, a Baggi khana. Egyik bejáratában egymással szemben áll két irdatlan méretű, négyfülű, fedeles ezüstpitli. Olyan magasak, mint én.

Az ezüst korsók egyike

„A két ezüst korsó (Gangajali), a legnagyobb ezüsből készült tárgy a világon, mint ahogyan a Guinness Rekordok Könyve is írja.” Borzasztóan nagyok. 345 kiló egyik-egyik, és nem kevesebb, mint 900 liter – no, nem akármilyen, hanem szent Ganga-víz fér bele. Bizony, ötnegyed száz évvel ezelőtt derogált a köznéppel együtt szent fürdőt venni a Gangában, ők házhoz hozták a szentséget, és hogy alá is tudjanak benne merülni, rögtön 1800 litert. De nemcsak házhoz ám! Valamelyik maharadzsáról a sok Singh közül, olvastam, hogy még Amerikába is magával hurcolta a szent vizet tartalmazó pitliket. Hát, hogy esténként le tudja mosni magáról az undok nyugati szennyet.

De nézzük a múzeumot. Öt szekcióból áll: az Art Gallery; két földszinti szobácska; a Textilek és ruhák; a Fegyvertár; a Kortárs művészek terme, itt a kortársak egy füst alatt készítik is, árulják is műveiket.

Tehát Art Gallery. Egyetlen, jó nagy terem, csodálatosan élethű virágok díszítik a falakat, a mennyezetet; mintha nem is tegnap, de legfeljebb tegnapelőtt festették volna. Aranyfüstök kereteznek mindent. A falakból keveset látni, mivel a padló és a mennyezet közelében elhelyezett fahengereken XVII. – XVIII. századi szőnyegek vannak függőlegesen felcsavarva. A palotabéli hatalmas termekben csak hasonlóan hatalmas szőnyeget lehetett leteríteni. Csak a legnagyobb és a legkisebb szőnyeg méretét mondom: 36,7 m x 14,4 méter. Gyorsan kiszámolom: ez 528,48 négyzetméter! Otthon három családi ház ekkora, itt meg csak egy szőnyeg! Emez meg csupán 30,2 x 9,1 méter. Na, hát ez is valami? Eléggé kopottak szegények, látszik rajtuk a kor, meg hogy ezer meg ezer léhűtő lába taposta. Üvegek alatt gyönyörű, szintén ebből a korszakból származó rajzlap méretű életképek, ilyen címekkel: Szerelem a teraszon; Rani a hintóban; Maharani hölgyei között. Nagyon szép színekkel, hihetetlen aprólékosan kidolgozott akvarellek. A hosszú oldalon kéziratos könyvek sokasága, perzsa, arab, hindi; asztronómiai művek, táblázatok. Könyvtekerés, ki tudja, milyen hosszú, de a szélessége a gyufásdoboz keskenyebbik oldalának megfelelő méretű. Betűi pedig? Egyszerűen képtelenség ezeket az apró, fekete pontokat betűknek látni, olyan picik. De itt van

a régi jaipuri királyi Nagypecsét. Kistányérnyi méretű vésett réz pecsétnyomó, megemelni is elég lehetett.

Középen, egy emelvényen maharadzsi howdák. Szantálfából, ezüsből, aranyozott ezüsből, elefántcsontból, tetővel és anélkül. Örület!

Néhány csodálatosan szép, papír vékonyságú, füzetlap méretű elefántcsont lap, úgy faragva, mintha csipke lenne. Aprólékos, áttört faragás, jó, hogy üveglapok között van. Ha szabadon lenne, lélegzetet sem mernék venni a közelében, nehogy kárt tegyek benne. Az az érzésem, hogy ha rálehelnék, porrá omolna.

Valószínűnek tartom, hogy ezek a felbecsülhetetlen értékű tárgyak csak azért kerülhettek a nagyközönség elé, mert a maharadzsi kincstár legkevesbé értékes darabjai. Hej, ha bezabadulhatnék ennek az ötnegyedes embernek a páncéltermeibe! Mik lehetnek ott, isteneim!

A szobácskák. Az első nem valami nagy szám: parfümös üvegcsék fali tárlókban; asztalokon társasjátékok, úgy, mint „gangifa”, „daskona”, „gambling”. Hogyan múltatták velük az időt, fogalmam sincs. Kauri kagylókkal, bőr korongokkal játszották. A másodikban néhány érdekes hangszert állítottak ki: „sarangi”, ez valamilyen húros hangszer, mert kulcsok vannak a nyakán, mellette olyan pálca, ami akár vonó is lehetne, vagy a húrokat verték vele. „Turai” – ez fűvös, oldalt van a fújókája, mint a fuvolának, de a vége fölfelé görbül, és trombitaszerűen kiöblösödik. „Dilbura” – pengetős, jóval rövidebb a szitárnál, és csak egy rezonátora van. „Pakaway” – homokóra alakú dob.

Sileh khana – a fegyvergyűjtemény. Itt az öldöklő eszközök olyan mennyisége, és a gyilkolászó ember kiapadhatatlan fantáziáját bizonyító, ezer és ezer – nem túlzok! – formájú, célú szűrő, lövő, ütő, vágó, karmoló eszköz van, hogy megáll az eszem! Fel nem foghatom, hogy egyáltalán létezik még emberiség, hogy nem irtottuk ki írmagját is egymásnak. Amúgy gyönyörűek ezek a termek, a mennyezetet színes üveglapok, és közéjük épített tükröcskék borítják. A falakat viszont teljesen elfedik a gyilkok. Néhány kiragadott példa.

Nyeles acél félhold. Célja az ellenség torkának átvágása egy taszító mozdulattal. Ha ez nem sikerült elsőre, sebj, a hold szarvai olyan távolságban vannak egymástól, mint az ellen két szeme. Nem sikerült a nyak? Jöhet a szem kilökése!

Egy puskapár. Akkora lyuk van a végén, amekkorát a hüvelyk és mutatóujjamból tudok formálni. Darabonként huszonöt kilósak.

Csuklóra erősíthető tőrszerű szűrő-vágó eszköz, pisztollyal kombinálva. Ugyanez pisztoly nélkül, viszont ollóval, így már szűrő-nyíró szerkentyű.

Csipkés élű, egyenes kard, mint a mai kenyérvágó kés. Csak éppen 1,2 méter hosszú.

Erősen hajlott pengéjű, legalább húsz centi széles kard, súlya 5,5 kilogramm. Az az ember, aki ezzel a fegyverrel hadakozni bírt, képes kellett legyen arra, már a kard súlya miatt is, hogy ellenfelét egyetlen csapással koponyatetőtől szeméremcsontig kettéhasítsa.

Arannyal cizellált – ezek legalább szépek voltak – kínai vérték, sisakok.

Ötnegyedes királyi gyermek pisztolya. Olyan vastag, mint egy golyóstoll. De jó játék, gyerekek!

Volt közöttük néhány igazán szép darab, például egy díszkard, drágakövekkel kirakott hüvelyben, de egészében véve elborzasztó. Az atombomba ezekhez képest kismiska. Az tiszta fizika, ezek azonban a vérgőzös emberi agy beteges fantáziájának szüleményei.

Textilek és ruhák. Szárik, kendők, sálak, papucsok, kaftánok, palástok, elképesztő mennyiségben, méretben, formában. Maharadzsi, maharáni, maharadzsafi öltözékek – kirakva, kivarrva, kihímezve, prémmel szegve; brokát, selyem, gyapjú arannyal, ezüsttel szöve. Káprázik belé a szem! Viseletesek ugyan, de nem kell nagy fantázia ahhoz, hogy elképzeld, milyenek lehettek újkorukban. Enteriőr: öltöztetik a maharánit. Kutyafejét: tíz szobalány sűrűg körülötte! No, engem öltöztetnének ennyien! Összesen hét ruhadarab van rajtam.

Kortárs művészek. Ahogy írtam, műveiket itt készítik, meg is vásárolhatók. Hosszan néztem, hogyan készül a lyukacsos, fa állatfigura, hasában a kölykével. Egyetlen szerszámmal

faragja a művész, egy elég hosszú, egyik végén hegyes, másikon éles eszközzel. Nem hiszem, hogy tovább tartana néhány óránál egy figura kifaragása.

Festők dolgoznak a terem másik részében. A palotából kapnak jó régi – az irattárból leselejtezett – dokumentumokat, arra festik miniatűr képeiket. A kancelláriában hajdan rizspapírra írtak, ezekre dolgoznak. Veszek egyet Tibornak, virágok vannak rajta, fölöttük két lepke. A papíron urdu nyelven van a szöveg, fölötte irdatlan méretű pecsét. A festő szerint az irat 160 éves, ezt a pecsétről olvassa le. 2040 körül pecsételték le a dokumentumot, de ez Hold-évben van, ami a mi időszámításunk szerint az 1800-as évek eleje. A festő mondta, én meg elhiszem neki.

Még bámészkodom, fényképezgetek egy kicsit, aztán agyat pihentető bóklászás következik a bazárban. Innen a Jantar Mantarhoz megyek.

Jantar Mantar

Ezt az obszervatóriumot az a nagyon okos II. Jai Singh építette 1718-ban, mielőtt még Jaipur városa fölépült volna. Fantasztikusan érdekes, de a tizedét sem értem ezeknek a hatalmas építményeknek a céljából, működéséből. A Nap deklinációját, a csillagok konstellációját, azimutot meg ilyeneket lehet leolvasni róluk. Láthatóan napóra az egyik instrumentum. Homokkő, márvány, bronz. Ezen a körkörös bronz íven beosztások, számok. Odacsapódom az órát bámuló csoporthoz, hallgatom az idegenvezető magyarázatát. Állítja, hogy ez a világ legpontosabb napórája. Az eltérés a mi karóráink és Jai Szingh órája között azért van, mert a vekkerek az indiai középidőt mutatják, míg amaz az ezen a meridiánon, délkörön lévő időt, még hozzá percnyi pontossággal. Állítólag atomórával mérték be, és állapították meg a negyvenvalahány másodpercnyi eltérést. Minden elismerésem Jai Singhé, meghajlok hatalmas tudása előtt, de nekem ez magas. Olyan az egész, mint valami szürrealista szoborkiállítás: a zodiákus csillagképeit megfigyelő építmények; számomra fel nem fogható értelmű, földbe süllyesztett, nagy, homorú félgömbök, bennük kusza vonalak, hindi feliratok, fölöttük kifeszített két szál drót, találkozási pontjukon négyzet alakú lyukas fémdarab. Kegyetlenül magas megfigyelő fal, fölmásztam rá, de ebből még nem értettem meg a működését. Állítólag szabad szemmel lehet látni árnyékának mozgását, de borongós az idő, nincs árnyéka.

De most már hazafelé veszem az irányt, nagyon lekívánkoznak lábamról a cipők. Út közben veszek egy dinnye méretű papayát, vacsora után kitűnő lesz. Holnap a Ram Niwas Gardens, a Jaipur Múzeum, az Állatkert és a Gaitor a célom. Pontosan ellentétes irányokba esnek ezek a célok. A Gaitor, a Királyi kenotáfok, álsírhelyek a városon kívül, észak felé, a Ram Niwas kertek pedig pontosan ellenkező irányban, de szintén a városfalon kívül található. Mindegy, majd riksásom szállít és várakozik.

Ez az első nap a varanasi emlékezetes tea után, hogy kielégítően, háromszor eszem egy nap. Elnézést kérek, hogy a „belügyeimmel” foglalkozom újra, de ez itt, Indiában nem valami vicces dolog. Mert hiába, hogy a véremben mindenféle vakcina kering, még kolera ellen is, nagyon csúffá teheti az embert az ilyen bolond gyomorfertőzés, amiről nem tudhatod, hogy mi is valójában. No, szóval, itt az M. I. Roadon a Stepels oldalán három vegetáriánus, a túlsón meg két „húsos” étkezde van. Ezek között válogattam ma. Érdekesek ezek a kifőzdék. A konyha tűzhelyeivel, gázlángjaival nyitott mind az utca, mind az étterem felé. Ha nem akarsz beülni, hát az utcai oldalon kérsz ételt, amit préselt, eldobható banánlevél tányérokra nyomnak a kezédbe, evőeszköz helyett csapatit adnak. Ezzel, és természetesen kézzel megeszged az ebédedet, elhajítod a tányért, s máris mehatsz utadra. Én természetesen beülök, nem szeretek állva enni. Van felszolgálás, fiatal fiúk a pincérek. Persze, nem lehet tudni, ki pincér, ki nem, mivel mindenki, a szakácsok is civilben dolgoznak. Egyenruhás felszolgálóval eddig csak az Ajayban (Delhi) találkoztam. Az idősebb dolgozók csak irányítanak, zsörtölődnek, és beszedik a pénzt, a tulaj, vagy valamelyik középkorú rokona csak szeme villanásával, fejbiccentéssel közli akaratát. Reggel hagyma-pakorát ettem, ez sült hagyma zöldségekkel, délben valahol chilis ürüt, most meg „special thalit”, ami három tányérok három különféle módon elkészített zöldség rizzsel. De ne az estével kezdjem, hanem a reggellel.

Kilenc óra után érkezett a riksásom. Elmondom neki a tervemet: a Gaitorba szeretnék kimenni először, utána pedig a városon keresztül a Niwas Kertbe, onnan meg majd gyalog jövök haza. Rávágja rögtön, hogy 300 rupi. Mondom, ez sok, az út nem háromszorosa a tegnapiak. A térképemen is mutatom. Csak köti az ebet a karóhoz, hogy ez bizony jóval nagyobb távolság, bizony 300 rupi alatt ő ezt az utat nem járja meg. Én is ragaszkodom a magam igazához.

- Nézz ide – méricskélek a térképemen. – Tegnap elmentünk a pályaudvarra, onnan végig a Railway Station Roadon a Chandpol Gate-ig, majd bent a városban a Bari Chauparig. Ez legalább 5-6 kilométer. Ezért kértél 100 rupit. A Gaitorig és onnan vissza a Niwasba is körülbelül annyi. Miért lenne ez 300?

- Ez sokkal hosszabb – állítja ő.

- Hosszabb az... - és magyarul mondom neki valamit.

- Te mennyit gondolsz? – kezd egyezkedni.

- Maximum 150 – emelem meg a díjat.

- Legkevesebb 250 – enged ő is az árból.

- Nem, barátom, köszönöm – legyintek, és ott hagyom. Unom már az egyezkedést. Kimegyek az M. I. Roadra, fogok egy bicikliriksát. Tizenöt éves lehet a legényke, vidám, mint egy feketerigó. Hasonlít is hozzá. Főként a színe. A Niwasnál kifizetem, innen már gyalog megyek. Nagy, városi park ez a Niwas, de most igencsak kopár. Hiába, tél van. Roppant furcsa ezt mondani, hogy tél. Ragyogóan süt a nap, meleg van, legalább 25 fok. Az állatkert ma zárva tart, majd holnap visszajövök, marad a Jaipur Museum. Albert Hall Múzeumnak is nevezik, egyébként 1887-ben épült orientális és viktoriánus stílusban, vörös homokkőből és fehér márványból. Egyik falán emléktáblát fedezek föl. A szövege: *„Ebből az államból 14.000 férfi ment el a Nagy Háborúba 1914 – 1919. Közülük több mint 2000 adta életét.”* Szegény indiaiak! Mi közük volt nekik ehhez az egészhez? Volt, hála az angoloknak.

Szó se róla, impozáns épület ez a múzeum, de ilyen mulatságos összevisszaságot nem sok helyen látni, mint ami a kiállításban uralkodik. Elvileg föld- és ásványtani, biológiai, történeti, antropológiai és néprajzi részlegek vannak. Kezdődik az ásványtannal. Olyan por borít a

tárlókban mindent, hogy a kén, az aquamarin és a kőszén egyformán szürke. Csak a céduláról derül ki, ha kiderül – mert sok esetben csak hindiül írják ki – hogy mi is van a dobozokban. Viszont a fali tárlókban gyönyörű achátok kaptak helyet (függőlegesen állnak, nem tudja őket belepni a por), ahány, annyiféle színrétegezethez. Nagyon szépek, tükörre csiszolva, a sötét színűektől a ragyogó piros-sárga-azúr-fehér csíkozásúakig. Itt-ott néhány neolitikori csiszolt kő és csonteszköz is lappang. Végül is, ha nagyon akarom, még logikát is találhatok abban, hogyan kerültek ezek az ásványok közé? Hát, mindkettő a föld alól került elő! Tessék, ilyen egyszerű. Nem kell a dolgokat túlbonyolítani. Azt azonban már nehezebb megmagyarázni, hogyan kerül közéjük kínai porcelán, áttört faragású tányér, sőt, a Taj Mahal és a Baby Taj makettja is. Hacsak úgy nem, hogy a kaolin, a porcelán alapanyag, és a márvány is ásványnak minősül. A biológiai rész különösen érdekel, már a szakomnál fogva is. Az átjáró ívében preparált hal lóg. Viszont kissé meglepődöm, mikor két óegyiptomi szobor között kell belépnem az élettani terembe. Ingatom a fejemet, amint balról egy ékírásos sumér sztélé fogad, sóhajtozom Marcus Aurelius büsztje láttán, felsikoltok a nagy üvegdobozban heverő egyiptomi múmiától. Aztán, mikor fölpillantok a múmia fölötti falra, és onnan egy ménkű nagy, rosszul kitömött gangeszi krokodilus nem néz vissza rám, mert nincs neki mivel, rögtön rájövök, hogy ez az Elvarázsolt Kastély! Mindezek ellenére enyhe biológiai színezetet adott ennek a folyosónak az a két tárló, ami az indiai kígyófaunát lett volna hivatott bemutatni. Csakhogy az elsőben sötétbarna mocsárlévé vénült formalinban oszladoztak kivehetetlen fajú tetemek, a másikkban festett gipszből – helyes, hiszen nem leölt, kitömött állatokkal, hanem azok pontos, hű másolatával szembesül a látogató – készült kígyómakettek tekeregtek. Csakhogy 95 %-uk a Naja naja, a királykobra. Tudom én, hogy Indiában sok a kobra, de azért itt-ott előfordul más faj is! Mindegy, ne kukacoskodjam, ez az egyik legveszélyesebb mérgű kígyó, helyes hát a fizimiskáját kitörölhetetlenül megjegyezni! A folyosó következő szakasza olyan, mint egy elhagyott gimnázium biológiai szertára: planária dúcidegrendszer; méteres csiga belső szervei; szív félkörös ívjáráttal (!); szétszedhető ló, ember; élőskult, elmocskolódott oktató modellek. Aztán állatfigurák: elefánt, rinocérosz. Ilyenek voltak gyermekkori játékaim, de azok kerekeken gurultak. Majd arasznyi emberi alakokból életképek: a kivégzés különböző módozatai. Van itt akasztás, megfojtás, csonkolás, rablótámadás. Hogy folytatódjék a sorozat logikája: halottöltötetés, tetemek elföldelése – nyilván titokban a rablótámadás után.

Az élőkép-sorozat folytatódik – még mindig a biológiai szekcióban vagyunk! – különböző foglalkozások és tevékenységek bemutatásával. Fazekasok korongolnak, földművesek földművelnek, részegesek részegeskednek. Legkevesebb negyven embercsoport ebben az üvegszekerényben. A következőben különböző méretű, öltözetű, foglalkozású japán figura: színész, samuráj, gésa – és közöttük, legnagyobb meglepetésemre – három európai, valószínűleg német baba. No, ezt magyarázd meg!

És végestelen-végig, földszinten, emeleten, ez a színes összevisszaság uralkodik, muzeológus barátaim számára kész lidércnyomás lenne. A néprajzi részleg már szakszerűbb, enteriőrökben a rajastani viseletek, tenyér és lábfestési motívumok, turbánok sokfélesége, népi hangszerek. Szeretetre méltó, csodálatosan hisztérikus ez a múzeum. Akár egy cirkuszi kavalkád. Csak szakember ne nézze meg, azonnal infarktust kap tőle.

Elidőzöm az Albert Hallban, ezért már nem megyek ki a Gaitorba, holnapra hagyom azt is. A városban tekergek, a bazárokat járom. Élvezem a színeket, szagokat, a tömeget. Késő délután van, mire visszavetődöm a Stepelsbe. Korai vacsorát eszem, vásárolok papayát, cigarettát, vizet. A szobafiúval nagy kancsó teát hozatok föl, zoknit mosok, pihenek. A mai nap után jól esik a szobám csendje. Megírom a naplót, le is fekszem.

Január 10-e van, az utolsó teljes napom Jaipurban. Gyalog sétálok végig a M. I. Roadon a Niwasba. Jó másfél kilométer, de időm van. Az állatkert két, egymással átellenes területen fekszik a park jobb és bal felében. Állítólag 71 faj látható. A jobb oldali a madárrészleg, balra az emlősök, hüllők. Mit mondjak, lehangoló látványt nyújt. A delhi gyönyörű, hatalmas, jó

nagy kifutókkal. A darjeelingi kicsi ugyan, kissé szűkös is, de legalább az anyaföld koptatja az állatok körmeit. Itt viszont a nagyragadozók olyan szűk cellákban élnek, hogy az már börtönnek minősülne. Nyomorult afrikai oroszlán kopott is, púpos is, olyan szánmalmasan néz ki, hogy az már fürtelem. Mikor volt az oroszlán szürke? Mert ez az. A párducok kifutója még úgy, ahogy megfelelő lenne a két jószágnak. Csak ez a szag ne volna! A krokodilt – „hidegvérű” állat – nyilván nem zavarja, hogy mocskos pocsétában dagonyázik. Nem is dagonyázik, csak hever a sárban, mint egy zöldesszürke, vastag fatörzs. A növényevők, a black buckok, a chitalok, shambarok kifutója bokros szavannát utánoz, itt legalább az élőhely jellegét eltalálták. Elég tágasak is, bár a chitalok egyedyszámát sokallom ezen a területen. De lehet, hogy őket ez nem zavarja, szépen csillog a bundájuk, egészségesnek látszanak. Madárfaj sok van, de röpdékben, igazi különlegességet nem látok közöttük. Eléggé keserű szájjal hagyom itt az állatkertet. Annak ellenére, hogy hülyeségnek tartom az állatok szabadságáról, rabságáról tartott szajalást, ez az állatkert mégis inkább börtönszágú.

Inkább menjünk a Gaitorba, a királyi kenotáfokat megnézni. A kert bejáratával szemben, a városfalon a New Gaten, az Új kapun keresztül lehet bejutni a városba. Mint mindegyik kapu körül, itt is hatalmas a torlódás, járművek, állatok, emberek szeretnének be, illetve kijönni. Ahogy fényképezgetem a tumultust, kiáltás üti meg a fülem.

- Hey, sir, hey, magyar úr!

Odakapom a fejem, hát nem a tegnapi feketerigóm vigyorog rám fülig érő szájjal? Jön, szinte fut felém, tolja a riksáját, jó kedvű nevetéssel villogtatja fogait.

- Hová mész, magyar úr?

- Messze van az neked – legyintek, én is nevetve – a Gaitorba.

- A kenotáfokhoz?

- Oda bizony.

- Elviszlek én – mutat a riksa ülésére, hogy kászálódjam föl – nincs öt kilométer! Fialat vagyok, bírják a lábaim!

Eszemben sem volt kikutyagolni odáig, mindenképpen riksát akartam fogni, így nem vitatkozom vele, sőt, még csak meg sem kértem, mennyiért visz el. Nem fog sokat kérni, döntöm el, de bármennyit is kér, megérdemli. Ha másért nem, hát a fülig érő vigyoráért. Tetszik a srác, szolgálatkészsége, vidámsága miatt. Élvezi, hogy tekerheti a riksa pedálját, szlalomozik, diadalmasan löki jobb öklét az ég felé, ha más, lassúbb járművet megelőzünk. Ilyenkor nevetve néz hátra, rám, a szemében a kérdés: No, milyen vagyok? Gyorsan kijutunk a belváros forgatagából a hosszú, majdnem kihalt Gangori Margra. Látszik, hogy erre nem sok turista fordul meg, kevés az üzlet, sőt, kevés a rózsaszín is. Ha nem is ripsz-ropsz, de elég hamar kiérünk a sírkertbe. Nem nagyon értem ezt az egészet, a kenotáf szimbolikus sírhely. A Taj Mahalban ez még többé-kevésbé érthető volt; Mumtaz Mahalnak és Shah Jehannak a tényleges sírja lent van a mauzóleum „alagsorában”, a fönti két gyönyörű szarkofág csak jelzi, hogy az épület ténylegesen sírhely. Ám a hindu vallásban nincsen sírlátogatás, nincsen sír sem, hiszen hamvasztanak, és a hamvak a Gangeszba, vagy valamilyen egyéb szent vízbe kerülnek. Akkor minek ezek a márvány épületek? Valami úri huncutság lehet ez! Ettől függetlenül szépek ezek az álsírhelyek, méltóságteljesek, hallgatagok. Kicsit Kipling Hideg Tanyáján érzem magam: Mauglinak itt van a rigó, és még a Bender log sem hiányzik, itt futkároznak a majmok. Jó másfél méter magas platformokon állnak oszlopokon ezek a fehér márvány építmények, jellegzetes a kupolájuk. A nagyobbakon nem is egy, hanem egyenesen öt van, a nagy kupola mellett négy fiatorony. Élvezem a csöndet, az a néhány majomrikoltás csak elmélyíti. Fényképezgetek. A fiú kikönyörög tőlem egy fényképet, és izgatottan kérdezet, készen lesznek-e a képek holnapra, és adok-e neki belőle egyet? Elszomorodva veszi tudomásul a válaszomat, hogy ezek a képek majd csak Magyarországon készülnek el, és nem is valódi fényképek, papíron, hanem diák. Nem tart sokáig a csalódottság, elszalad kergetni a majmokat. Vágyakozva nézek föl a Nahargarh Fortra, a régi erődbe. Elkapja pillantásomat, és máris mutatja, ott azon az ösvényen

fel lehet kapaszkodni a hegytetőn álló várba. Kegyetlenül meredek, kecskének, vagy majomnak való.

- Minek mennék gyalog? Itt a riksád, fölviszel.
- Nem, nem, sir, nagyon meredek az út, oda nem tudlak fölvenni.
- Te mondtad, fiatal vagy, bírják a lábaid – évődöm tovább. Nevet ő is.
- Autoriksa, vagy elefánt, az fölvisz oda, én nem.
- Mennyibe kerül elefánton fölmenni?
- Nem tudom, de olyan ötven dollár biztos van, esetleg száz.

Nem sokat ér a tájékoztatása, ám az is igaz, hogy még ötven dollárt sem adnék egy negyed órás "elefantagolásért". Pedig érdekes lenne fölmenni oda. Meg elmenni Amberba, a régi maharadzsi palotába. Tegnap vásároltam húsz képeslapból álló füzetkét. Föl is adtam már belőle néhányat, de az amberi fotók benne vannak. Csodás lehet. Jaipurtól 11 kilométerre esik, de 1200 rúpia a beugró. Hát, nem ugrom be. Kicsit megkopott kedéllyel mondom a fiúnak, hogy indulunk, megyünk vissza a Stepelsbe. Kicsit gyengének is érzem magam, fene azt a varanasi teát.

Pihenő a szobában, tea mellett. Délutánra összeszedem magam, kimegyek a Mirzára. Láttam ott egy bankot, váltok be csekket, holnap ilyenekkel már ne kelljen foglalatostkodnom. Gyönyörű ezüst ékszereket lehet látni ezekben a boltokban, simákat, vagy kövekkel díszítettek; nyakba, csuklóra, bokára valókat. Ékköveket csak úgy, dobozban, dísztárgyakat – bár egy-két helyen elfacsarodik az orrom a festett porcelán macskák és papagájok láttán. Egy ilyen – én régiségboltnak, ha úgy tetszik: ószernek néztem – üzletben láttam meg, és azonnal beléjük szerettem, két hatalmas kancsót. Alul hasasok, legkevesebb 10 liter folyadék férhet beléjük, a nyakuk nagyon hosszú, olyan magasak, mint én, majdnem méter hetvenek. Az egyik színes, a másik feketén cizellálva. Karcsúak, előkelők, de igen előkelő az áruk is: 42.000 rúpia egyenként. A kettő árából még legalább három hónapig kint lehetnék. A csuda vigye el ezt a pénzt.

A szokásos, utazás előtti ténykedéssel telik ez a mai nap. Rakosgatom a holmimat, igyekszem az ajándékokat is úgy elcsomagolni, hogy lehetőséghez képest épek maradjanak. Bár törekenyt semmit sem vettem, de sérülhetnek akár a jaipuri papucsok, akár a darjeelingi imamalom. Nem szeretném. Örömmel legeltetem szemeimet a vásárolt holmikon, remélem, otthon is örömet fognak okozni. Sajnálom itt hagyni Jaipur, megszerettem ezt az egzotikus, semmi máséhoz nem hasonlítható várost. Holnap ilyenkor már Bombayben, vagy, ahogy hindiül mondják: Mumbaiban leszek, jól alatta a Ráktérítőnek, az Arab-tenger partján.

11 óra 30 perc. Rándul a vonat, Jaipur állomása lassan hátrafelé kúszik. Az istenek áldjanak, te csodálatos Rózsaszín Város, Bawai Jai Singh II. fantasztikus alkotása! Isten veled! Remélem, egyszer még találkozunk!